

CZU: 342.7+343.224.1(498+478)

DOI: <https://doi.org/10.67457/lv26.1.13>Liana-Georgiana STOIAN ¹

liana.georgiana_marin@yahoo.com

ROLUL CONSTITUȚIONAL AL MINORULUI DIN PERSPECTIVA DREPTULUI PENAL ȘI PRINCIPIUL INTERESULUI SUPERIOR AL COPILULUI ÎN CONSTITUȚIONALISMUL CONTEMPORAN. ANALIZĂ COMPARATIVĂ ÎNTRE ROMÂNIA ȘI R. MOLDOVA

Abstract: Prezentul articol analizează rolul constituțional al minorului din perspectiva dreptului penal și relevanța principiului interesului superior al copilului în cadrul constituționalismului contemporan. Studiul urmărește modul în care protecția copilului este consacrată la nivel constituțional și modul în care aceste principii influențează reglementările privind răspunderea penală a minorilor. Cercetarea are la bază o analiză comparativă a cadrului constituțional și penal din România și Republica Moldova, fiind examinate dispozițiile constituționale referitoare la protecția copilului, regimul juridic al răspunderii penale a minorilor, precum și jurisprudența instanțelor constituționale relevante. În același timp, lucrarea evidențiază influența standardelor internaționale și europene privind protecția drepturilor copilului, în special a Convenției Organizației Națiunilor Unite privind drepturile copilului și a Cartei Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene. Rezultatele cercetării arată că protecția minorilor reprezintă o valoare constituțională fundamentală în ambele state, iar aplicarea principiului interesului superior al copilului determină adoptarea unor soluții juridice orientate spre protecția și reintegrarea socială a minorilor aflați în conflict cu legea penală.

Cuvinte-cheie: copil, constituționalism, interesul superior al copilului, minor, răspundere penală.

THE CONSTITUTIONAL ROLE OF THE MINOR FROM THE PERSPECTIVE OF CRIMINAL LAW AND THE PRINCIPLE OF THE BEST INTERESTS OF THE CHILD IN CONTEMPORARY CONSTITUTIONALISM. A COMPARATIVE STUDY OF ROMANIA AND THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Abstract: This paper examines the constitutional role of minors from the perspective of criminal law and the relevance of the best interests of the child principle within contemporary constitutionalism. The study explores how child protection is recognised at the constitutional level and how these principles influence legal regulations concerning juvenile criminal liability. The research is based on a comparative analysis of the constitutional and criminal law frameworks of Romania

¹ Doctorandă, Școala Doctorală Științe Juridice și Economice, Universitatea de Stat din Moldova (ROR: <https://ror.org/0475kvb92>), e-mail: rector@usm.md; Institutul Național al Magistraturii, București, România; e-mail: liana.georgiana_marin@yahoo.com ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0006-9304-6498>

and the Republic of Moldova, focusing on constitutional provisions related to child protection, the legal regime of juvenile criminal liability, and the jurisprudence of the constitutional courts. At the same time, the study highlights the influence of international and European standards on child protection, particularly the United Nations Convention on the Rights of the Child and the Charter of Fundamental Rights of the European Union. The findings indicate that the protection of minors represents a fundamental constitutional value in both legal systems and that the application of the best interests of the child principle leads to legal solutions focused on protection and social reintegration of minors in conflict with criminal law.

Keywords: child, constitutionalism, best interests of the child, minors, criminal liability.

1. INTRODUCERE.

Protecția juridică a copilului constituie una dintre cele mai importante preocupări ale statului contemporan, fiind strâns legată de evoluția conceptului de drepturi fundamentale ale omului și de dezvoltarea constituționalismului modern. În ultimele decenii, statutul juridic al copilului a suferit transformări semnificative, determinate de evoluțiile dreptului internațional și de consolidarea standardelor europene privind protecția drepturilor copilului¹. Dacă în concepțiile juridice tradiționale copilul era perceput mai degrabă ca obiect al protecției statului și al autorității parentale, în prezent acesta este recunoscut ca titular al unor drepturi fundamentale autonome, a căror protecție reprezintă o obligație constituțională a statului².

Această transformare conceptuală a fost influențată decisiv de adoptarea Convenției Organizației Națiunilor Unite privind drepturile copilului din 1989, care a consacrat copilul ca subiect de drept în sistemul internațional al drepturilor omului și a stabilit un cadru normativ general pentru protecția acestuia. Convenția consacră principiul interesului superior al copilului ca principiu fundamental al tuturor măsurilor care privesc minorii, stabilind că în toate acțiunile privind copiii, întreprinse de instituții publice sau private, interesul superior al copilului trebuie să constituie o considerație primordială³.

În contextul constituționalismului european contemporan, protecția copilului este recunoscută ca o dimensiune esențială a statului de drept și a sistemului de protecție a drepturilor fundamentale. Constituțiile statelor europene consacră în mod explicit drepturile copilului și impun statului obligația de a adopta măsuri speciale pentru protecția minorilor, având în vedere vulnerabilitatea acestora și necesitatea asigurării unei dezvoltări armonioase. În același timp, evoluția sistemelor de justiție penală a determinat apariția unor mecanisme juridice speciale pentru minorii aflați în conflict cu legea penală, care reflectă necesitatea adaptării reacției penale la particularitățile psihologice și sociale ale acestora⁴.

Problematica rolului constituțional al minorului în dreptul penal devine deosebit de relevantă în contextul în care minorii pot deveni subiecți ai răspunderii penale. În această situație, sistemul juridic trebuie să găsească un echilibru între necesitatea sancționării comportamentului infracțional și obligația de a proteja dezvoltarea minorului și de a fa-

¹ Goldson Barry. *Youth Justice and Criminology*, London: Routledge, 2019, 312 p., ISBN 978-1-138-60706-4.

² Muraru Ioan, Tănăsescu Elena Simina. *Drept constituțional și instituții politice*, vol. I, ediția a XV-a, București: Editura C.H. Beck, 2022, 664 p., ISBN 978-606-18-1184-4.

³ Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene, adoptată la Nisa la 7 decembrie 2000, revizuită la Strasbourg la 12 decembrie 2007.

⁴ Iorgovan Antonie. *Tratat de drept administrativ*, vol. I, ediția a IV-a, București: Editura All Beck, 2005, 640 p., ISBN 973-655-517-3.

cilita reintegrarea socială a acestuia. Dreptul penal contemporan tinde să privilegieze o abordare educativă și restaurativă în raport cu minorii, punând accent pe prevenirea recidivei și pe reintegrarea socială a acestora.

România și Republica Moldova prezintă numeroase elemente comune în ceea ce privește reglementarea protecției minorilor, datorită tradiției juridice similare și influenței standardelor europene privind protecția drepturilor copilului. Totuși, există și diferențe semnificative în modul în care principiul interesului superior al copilului este integrat în legislația penală și în instituțiile sistemului de justiție juvenilă.

Scopul prezentului studiu este de a analiza rolul constituțional al minorului din perspectiva dreptului penal și de a evidenția modul în care principiul interesului superior al copilului este reflectat în legislația și jurisprudența din România și Republica Moldova. Cercetarea urmărește identificarea convergențelor și diferențelor dintre cele două sisteme juridice și evaluarea modului în care standardele europene privind protecția drepturilor copilului sunt integrate în legislațiile naționale.

În ceea ce privește ipoteza de cercetare, pornind de la evoluțiile constituționalismului european și de la standardele internaționale privind protecția drepturilor copilului, prezenta cercetare pornește de la ipoteza că principiul interesului superior al copilului reprezintă un criteriu constituțional determinant în configurarea regimului juridic al răspunderii penale a minorilor. În acest sens, se presupune că atât în România, cât și în Republica Moldova, reglementările constituționale și penale tind să configureze un model de justiție penală pentru minori orientat predominant spre măsuri educative, reintegrare socială și protecția dezvoltării minorului, chiar dacă există diferențe normative și instituționale între cele două sisteme juridice. Verificarea acestei ipoteze se realizează prin analiza comparativă a dispozițiilor constituționale, a legislației penale și a jurisprudenței relevante din cele două state, în raport cu standardele europene privind protecția drepturilor copilului.

2. METODE ȘI MATERIALE APLICATE.

Cercetarea a fost realizată prin utilizarea unor metode specifice științelor juridice, care permit analiza comparativă și sistemică a cadrului normativ privind protecția minorilor și răspunderea penală a acestora. Metoda comparativă a constituit instrumentul principal al cercetării, fiind utilizată pentru examinarea reglementărilor constituționale și penale din România și Republica Moldova privind statutul juridic al minorilor și aplicarea principiului interesului superior al copilului. Prin intermediul acestei metode au fost analizate dispozițiile constituționale relevante, normele de drept penal referitoare la răspunderea penală a minorilor, precum și instituțiile juridice specifice sistemelor de justiție juvenilă din cele două state. Aplicarea metodei comparative a permis evidențierea convergențelor și diferențelor dintre cele două sisteme juridice, atât sub aspect normativ, cât și sub aspect instituțional, precum și identificarea tendințelor de apropiere a legislațiilor naționale sub influența standardelor europene și internaționale în materia protecției drepturilor copilului.⁵

Totodată, cercetarea a valorificat și metoda analizei normative, care a presupus examinarea detaliată a principalelor acte normative relevante, inclusiv constituțiile celor două state, legislația penală aplicabilă minorilor și instrumentele juridice internaționale

⁵ Constituția României, revizuită prin Legea nr. 429/2003, publicată în Monitorul Oficial nr. 758 din 29 octombrie 2003.

privind protecția copilului. Această analiză a permis evidențierea modului în care principiile constituționale referitoare la protecția copilului sunt transpuse în reglementările din domeniul dreptului penal.

În completarea acestor metode, a fost utilizată metoda analizei doctrinare, care a presupus examinarea contribuțiilor teoretice din literatura de specialitate referitoare la drepturile copilului, constituționalismul contemporan și regimul juridic al răspunderii penale a minorilor. Prin corelarea acestor metode de cercetare a fost posibilă realizarea unei perspective cuprinzătoare asupra rolului constituțional al minorului în dreptul penal și asupra modului în care principiul interesului superior al copilului influențează evoluția legislațiilor naționale. De asemenea, cercetarea a integrat analiza standardelor internaționale privind protecția drepturilor copilului și a jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului.

Lista abrevierilor

CCR	– Curtea Constituțională a României
CCRM	– Curtea Constituțională a Republicii Moldova
CEDO	– Curtea Europeană a Drepturilor Omului
CRC	– Convenția Organizației Națiunilor Unite privind drepturile copilului
CDFUE	– Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene
CP	– Codul penal
RM	– Republica Moldova
RO	– România
UE	– Uniunea Europeană

3. DISCUȚII ȘI REZULTATE OBTINUTE.

Analiza rolului constituțional al minorului în dreptul penal trebuie realizată într-o perspectivă complexă, care să integreze atât dimensiunea constituțională a protecției copilului, cât și particularitățile sistemului de justiție penală aplicabil minorilor. În constituționalismul contemporan, copilul este recunoscut ca titular al unor drepturi fundamentale, iar protecția acestora constituie o obligație esențială a statului. Această concepție reflectă evoluția sistemelor juridice europene către o protecție sporită a persoanelor vulnerabile și dezvoltarea unor mecanisme juridice menite să asigure respectarea demnității umane și a drepturilor fundamentale ale copilului⁶.

În acest context, protecția copilului nu mai este concepută exclusiv ca o problemă de politică socială, ci ca o componentă esențială a arhitecturii constituționale a statului. Constituțiile moderne consacră drepturile copilului și stabilesc obligația autorităților publice de a adopta măsuri juridice și instituționale adecvate pentru protejarea acestora. Astfel, copilul este plasat în centrul sistemului de protecție a drepturilor fundamentale, iar interesul superior al acestuia devine un criteriu esențial în interpretarea și aplicarea normelor juridice. Evoluția constituționalismului european a determinat consolidarea unui model juridic în care protecția copilului este considerată o valoare fundamentală a societății democratice.

În domeniul dreptului penal, recunoașterea copilului ca titular al unor drepturi fun-

⁶ Muraru Ioan, Tănăsescu Elena Simina. *Drept constituțional și instituții politice*, vol. I, ediția a XV-a, București: Editura C.H. Beck, 2022, 664 p., ISBN 978-606-18-1184-4.

damentale a determinat dezvoltarea unor mecanisme juridice specifice pentru gestionarea situațiilor în care minorii intră în conflict cu legea penală. Sistemele de justiție penală moderne recunosc faptul că minorii se află într-un stadiu de dezvoltare psihologică și socială diferit de cel al adulților și, prin urmare, reacția penală trebuie adaptată acestor particularități. În acest sens, dreptul penal contemporan promovează un model de justiție juvenilă orientat predominant spre măsuri educative și reintegrarea socială a minorilor.

Această orientare reflectă convingerea că sancțiunile aplicabile minorilor trebuie să urmărească în primul rând prevenirea recidivei și dezvoltarea responsabilității sociale, iar nu exclusiv reprimarea comportamentului infracțional. În consecință, sistemele juridice moderne tind să limiteze utilizarea sancțiunilor privative de libertate în cazul minorilor și să promoveze alternative la detenție, precum măsurile educative, programele de reintegrare socială, precum și alte mecanisme de justiție restaurativă.

În acest cadru conceptual, rolul constituțional al minorului în dreptul penal trebuie analizat prin raportare la interacțiunea dintre normele constituționale privind protecția copilului și reglementările penale aplicabile minorilor. Această interacțiune evidențiază modul în care principiile constituționale influențează elaborarea și aplicarea normelor juridice din domeniul dreptului penal și contribuie la dezvoltarea unui sistem de justiție juvenilă orientat spre protecția drepturilor copilului și promovarea interesului superior al acestuia.

În cadrul constituționalismului european, protecția copiilor este fundamentată pe principiul interesului superior al minorului, consacrat în dreptul internațional prin Convenția Organizației Națiunilor Unite privind Drepturile Copilului și reafirmat în Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene. Articolul 24 din Carta Drepturilor Fundamentale prevede faptul că subiecții reglementării (copiii) au dreptul la protecție și îngrijire necesare pentru bunăstarea lor și că interesul superior al copilului trebuie să fie o considerație primordială în toate acțiunile care îi privesc⁷. Această dispoziție reflectă evoluția constituționalismului european către un model juridic în care protecția copilului este considerată o valoare fundamentală.

În doctrină se subliniază că recunoașterea copilului ca titular al drepturilor fundamentale reprezintă una dintre cele mai importante transformări ale dreptului constituțional contemporan. Această transformare a fost determinată de conștientizarea faptului că minorii reprezintă o categorie socială vulnerabilă și că dezvoltarea armonioasă a acestora este esențială pentru viitorul societății⁸.

Literatura juridică evidențiază faptul că protecția copilului a evoluat de la un model paternalist, în care statul intervenea exclusiv în scopul ocrotirii minorilor, către un model centrat pe recunoașterea drepturilor individuale ale copilului. Această evoluție reflectă trecerea de la concepția tradițională potrivit căreia copilul era considerat un obiect al protecției juridice la concepția modernă potrivit căreia acesta este un subiect de drept, titular al unor drepturi fundamentale care trebuie respectate și garantate de autoritățile publice⁹.

⁷ Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene, adoptată la Nisa pe 7 decembrie 2000, revizuită la Strasbourg pe 12 decembrie 2007.

⁸ Iorgovan Antonie. Tratat de drept administrativ, vol. I, ediția a IV-a, București: Editura All Beck, 2005, 640 p., ISBN 973-655-517-3.

⁹ Muraru I., Tănăsescu E.S. Drept constituțional și instituții politice, vol. I, București, C.H. Beck, 2022, 664 p., ISBN 978-606-18-1184-4.

Recunoașterea copilului ca titular al drepturilor fundamentale a determinat dezvoltarea unor mecanisme juridice și instituționale menite să asigure protecția efectivă a acestuia. În dreptul constituțional contemporan, protecția copilului nu se limitează la consacrarea unor drepturi formale, ci presupune existența unor garanții juridice și instituționale care să permită exercitarea efectivă a acestor drepturi. În acest sens, constituțiile moderne prevăd obligația statului de a adopta politici publice menite să asigure protecția copiilor și să prevină situațiile de abuz, exploatare sau neglijare¹⁰.

De asemenea, doctrina subliniază că recunoașterea drepturilor copilului este strâns legată de dezvoltarea conceptului de interes superior al copilului, care a devenit un principiu fundamental al dreptului contemporan privind protecția minorilor. Acest principiu, consacrat la nivel internațional prin Convenția Organizației Națiunilor Unite privind Drepturile Copilului, impune ca toate deciziile care privesc minorul să fie adoptate în funcție de impactul pe care acestea îl au asupra dezvoltării și bunăstării sale¹¹. În consecință, autoritățile publice trebuie să ia în considerare în mod prioritar interesele copilului atunci când adoptă măsuri legislative, administrative sau judiciare care îl privesc.

În domeniul dreptului penal, această evoluție conceptuală a determinat apariția unor mecanisme juridice specifice pentru copiii aflați în conflict cu legea penală. Sistemele moderne de justiție juvenilă sunt construite pe ideea că minorii trebuie tratați diferit de adulți, deoarece se află într-un proces de dezvoltare psihologică și socială. Prin urmare, reacția penală trebuie să urmărească nu doar sancționarea comportamentului infracțional, ci și reintegrarea socială a minorului și prevenirea recidivei¹².

Totodată, literatura de specialitate evidențiază faptul că protecția constituțională a copilului trebuie interpretată în corelație cu alte drepturi fundamentale, cu referire la demnitate, educație, viață privată și protecție socială. Aceste drepturi formează împreună un sistem complex de garanții juridice care urmăresc asigurarea unei dezvoltări armonioase a copilului și integrarea acestuia în societate¹³.

Prin urmare, recunoașterea copilului ca titular al drepturilor fundamentale reprezintă nu doar o transformare teoretică a dreptului constituțional, ci și o schimbare profundă în modul în care societatea înțelege rolul și statutul copilului. Această transformare reflectă evoluția societăților moderne către un model juridic și social care pune accent pe protecția persoanelor vulnerabile și pe promovarea demnității umane ca valoare fundamentală a ordinii constituționale¹⁴.

În acest context, constituțiile statelor europene au început să includă dispoziții explicite privind protecția minorilor. În România, protecția constituțională a minorilor este consacrată prin articolul 49 din Constituție, care prevede că copiii și tinerii se bucură de un regim special de protecție și de asistență în realizarea drepturilor lor. Această dispoziție constituțională stabilește obligația statului de a adopta măsuri de protecție socială pentru copii și de a preveni exploatarea minorilor¹⁵.

¹⁰ Constituția României, revizuită prin Legea nr. 429/2003.

¹¹ Convenția Organizației Națiunilor Unite privind drepturile copilului, adoptată la 20 noiembrie 1989.

¹² Mitrache C., Mitrache C. Drept penal român. Partea generală, București, Universul Juridic, 2025, 640 p., ISBN 978-606-39-1513-4.

¹³ Muraru I., Tănăsescu E.S. Drept constituțional și instituții politice, vol. I, București, C.H. Beck, 2022, 664 p., ISBN 978-606-18-1184-4.

¹⁴ Iorgovan A. Tratat de drept administrativ, vol. I, București, All Beck, 2005, 640 p., ISBN 973-655-517-3.

¹⁵ Constituția României, revizuită prin Legea nr. 429/2003, publicată în Monitorul Oficial nr. 758 din 29 octombrie 2003.

De asemenea, Constituția română prevede interzicerea exploatării minorilor și stabilește că folosirea acestora în activități care le-ar putea dăuna sănătății sau dezvoltării este interzisă. Această reglementare reflectă preocuparea statului pentru protejarea minorilor împotriva abuzurilor și asigurarea unui mediu favorabil dezvoltării lor.

În doctrina constituțională se subliniază că dispozițiile articolului 49 din Constituția României trebuie interpretate în corelație cu celelalte drepturi fundamentale consacrate de legea fundamentală, precum dreptul la demnitate, dreptul la educație și dreptul la ocrotirea sănătății. În acest sens, protecția constituțională a copilului nu se limitează la simple declarații de principiu, ci implică o serie de obligații pozitive ale statului, care trebuie să adopte politici publice și mecanisme instituționale menite să asigure protecția efectivă a minorilor¹⁶. Astfel, autoritățile publice au responsabilitatea de a crea un cadru legislativ și instituțional adecvat pentru prevenirea situațiilor de abuz, exploatare sau neglijare a copiilor.

Totodată, aceste dispoziții constituționale reflectă influența standardelor internaționale privind protecția copiilor, în special a Convenției Organizației Națiunilor Unite privind drepturile copilului, care consacră interesul superior al acestuia ca principiu fundamental al tuturor măsurilor ce îl privesc¹⁷. În acest context, articolul 49 din Constituția României trebuie interpretat în lumina acestor standarde internaționale, ceea ce implică faptul că toate deciziile legislative, administrative sau judiciare care privesc minorii trebuie să aibă în vedere prioritar interesul superior al acestora.

De asemenea, protecția constituțională a minorilor presupune dezvoltarea unor mecanisme juridice eficiente pentru prevenirea exploatării economice a copiilor și protejarea acestora împotriva oricăror forme de abuz sau violență. În acest sens, statul are obligația de a adopta măsuri legislative și administrative care să limiteze implicarea minorilor în activități periculoase și să asigure accesul acestora la educație și la servicii sociale adecvate¹⁸. Prin urmare, reglementările constituționale privind protecția copilului constituie fundamentul juridic al întregului sistem legislativ destinat protejării drepturilor minorilor și reflectă angajamentul statului de a promova dezvoltarea armonioasă a acestora.

În Republica Moldova, protecția constituțională a minorilor este consacrată prin articolul 50 din Constituția Republicii Moldova, care stabilește că mama și copilul au dreptul la ajutor și ocrotire specială din partea statului. De asemenea, constituția prevede că toți copiii beneficiază de protecție socială egală, indiferent de situația lor familială¹⁹. Aceste dispoziții constituționale reflectă principiul egalității și al nediscriminării în domeniul protecției copilului, consacrand obligația statului de a asigura condiții egale de dezvoltare pentru toți minorii, indiferent de mediul familial sau de circumstanțele în care aceștia s-au născut. În doctrină se subliniază că această reglementare constituțională are o importanță deosebită, deoarece elimină orice formă de discriminare între copiii născuți în cadrul căsătoriei și cei născuți în afara acesteia, consolidând astfel principiul protecției egale a tuturor în fața legii.

Totodată, articolul 50 din Constituția Republicii Moldova consacră obligația statului

¹⁶ Muraru I., Tănăsescu E.S. Drept constituțional și instituții politice, vol. I, București, Editura C.H. Beck, 2022, 664 p., ISBN 978-606-18-1184-4.

¹⁷ Convenția Organizației Națiunilor Unite privind drepturile copilului, adoptată la 20 noiembrie 1989.

¹⁸ Iorgovan A. Tratat de drept administrativ, vol. I, București, Editura All Beck, 2005, 640 p., ISBN 973-655-517-3.

¹⁹ Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29 iulie 1994, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 1 din 12 august 1994.

de a adopta măsuri juridice și instituționale menite să asigure protecția și dezvoltarea armonioasă a copilului. Această obligație se materializează prin elaborarea unor politici publice orientate spre protecția copilului, dezvoltarea serviciilor sociale și implementarea unor programe educaționale și sociale destinate sprijinirii familiilor și prevenirii situațiilor de risc. În acest sens, protecția constituțională a copilului nu se limitează la consacrarea unor principii generale, ci presupune existența unor mecanisme juridice și instituționale care să asigure aplicarea efectivă a acestor principii în practică.

De asemenea, doctrina juridică moldovenească evidențiază faptul că protecția constituțională a copilului trebuie interpretată în corelație cu alte dispoziții ale Constituției Republicii Moldova, care consacră drepturi fundamentale precum dreptul la educație, dreptul la ocrotirea sănătății și dreptul la protecție socială²⁰. Aceste drepturi formează împreună un cadru juridic complex care urmărește asigurarea dezvoltării armonioase a copilului și integrarea acestuia în societate. În același timp, aceste dispoziții constituționale reflectă angajamentul statului moldovean de a respecta standardele internaționale privind protecția drepturilor copilului și de a adapta legislația națională la aceste standarde.

În acest context, principiul interesului superior al copilului devine un criteriu esențial în interpretarea și aplicarea normelor juridice privind protecția minorilor. Autoritățile publice trebuie să ia în considerare în mod prioritar interesele copilului atunci când adoptă măsuri legislative, administrative sau judiciare care îl privesc. Prin urmare, articolul 50 din Constituția Republicii Moldova constituie fundamentul juridic al întregului sistem de protecție a copilului și reflectă orientarea constituționalismului contemporan către consolidarea garanțiilor juridice destinate protejării minorilor.

Compararea acestor dispoziții constituționale evidențiază existența unor convergențe semnificative între sistemele juridice din România și Republica Moldova. Ambele state recunosc importanța protecției minorilor și consacră obligația statului de a adopta măsuri speciale pentru protejarea acestora. Totuși, diferențele dintre cele două sisteme juridice devin mai evidente în domeniul dreptului penal, în special în ceea ce privește reglementarea răspunderii penale a minorilor și natura sancțiunilor aplicabile acestora.

În România, reforma dreptului penal realizată prin adoptarea noului Cod penal a determinat o schimbare semnificativă în modul de reglementare a răspunderii penale a minorilor.²¹ Legiuitorul român a optat pentru un sistem exclusiv educativ al sancțiunilor aplicabile minorilor, renunțând la aplicarea pedepselor penale în cazul acestora. Această soluție legislativă reflectă orientarea modernă a dreptului penal european, care pune accent pe reintegrarea socială a minorilor și pe prevenirea recidivei²².

În Republica Moldova, legislația penală menține un sistem mixt, în care minorii pot fi supuși atât măsurilor educative, cât și pedepselor penale. Deși această abordare oferă o flexibilitate mai mare în aplicarea sancțiunilor, literatura de specialitate subliniază necesitatea limitării utilizării pedepselor privative de libertate în cazul minorilor, deoarece acestea pot avea efecte negative asupra dezvoltării psihologice și sociale a acestora²³. Cu

²⁰ Botnaru Stela, Șavga Alina, Grosu Vladimir, Grama Mariana. Drept penal. Partea generală, Chișinău: Editura Cartier, 2005, 624 p.

²¹ Lefterache Lavinia. Drept penal. Partea generală, București: Editura C.H. Beck, 2024, 520 p., ISBN 978-606-18-1389-3.

²² Mitrache Constantin, Mitrache Cristian. Drept penal român. Partea generală, ediția a V-a, București: Editura Universul Juridic, 2025, 640 p., ISBN 978-606-39-1513-4.

²³ Botnaru Stela, Șavga Alina, Grosu Vladimir, Grama Mariana. Drept penal. Partea generală, Chișinău: Editura Cartier, 2005, 624 p.

toate acestea, în jurisprudența Republicii Moldova pedepsele privative de libertate au un caracter limitat.

Un alt aspect important care trebuie analizat în contextul rolului constituțional al minorului în dreptul penal este jurisprudența instanțelor constituționale. În România, Curtea Constituțională a subliniat în mod repetat importanța protecției minorilor și aplicarea principiului interesului superior al copilului. În jurisprudența sa, Curtea a arătat că legislația privind minorii trebuie interpretată în lumina acestui principiu și că sancțiunile aplicabile minorilor trebuie să urmărească în primul rând reintegrarea socială a acestora²⁴.

În Republica Moldova, Curtea Constituțională a evidențiat în jurisprudența sa importanța protecției copilului ca valoare constituțională fundamentală. Instanța constituțională a subliniat că drepturile copilului trebuie interpretate în concordanță cu standardele internaționale privind protecția minorilor și cu principiul interesului superior al copilului²⁵.

Un rol important în protecția minorilor îl au instituțiile sistemului de justiție penală, inclusiv serviciile de probațiune și instituțiile educative destinate minorilor infractori. Studiile criminologice arată că programele de reintegrare socială și supravegherea realizată de serviciile de probațiune contribuie la reducerea recidivei și dezvoltarea responsabilității sociale a minorilor. În cadrul sistemelor moderne de justiție juvenilă, aceste instituții au rolul de a asigura implementarea măsurilor educative și de a facilita reintegrarea minorilor în comunitate, prin intermediul unor programe adaptate particularităților psihologice și sociale ale acestora.

Serviciile de probațiune reprezintă una dintre componentele esențiale ale sistemului de justiție penală aplicabil minorilor, având ca principal obiectiv supravegherea și sprijinirea persoanelor care au săvârșit infracțiuni, în vederea prevenirii recidivei și realizării reintegrării sociale. În cazul minorilor, rolul acestor servicii este foarte important, deoarece intervenția timpurie și sprijinul acordat în procesul de reintegrare pot contribui semnificativ la corectarea comportamentului deviant și prevenirea consolidării unei cariere infracționale. Activitatea consilierilor de probațiune nu se limitează la supravegherea minorilor, ci include evaluarea situației familiale și sociale a acestora, elaborarea unor planuri individualizate de intervenție, precum și colaborarea cu instituțiile educaționale și serviciile sociale.

În România, serviciile de probațiune au cunoscut o dezvoltare semnificativă în ultimele două decenii, fiind consolidate ca instituții specializate în gestionarea sancțiunilor neprivative de libertate. Prin intermediul acestor servicii sunt implementate măsuri educative precum supravegherea, participarea la programe de consiliere psihologică sau la activități de reintegrare socială. Aceste programe urmăresc nu doar monitorizarea comportamentului minorilor, ci și dezvoltarea unor competențe sociale care să faciliteze integrarea acestora în comunitate.

În Republica Moldova, reformele din domeniul justiției penale au urmărit, de asemenea, consolidarea sistemului de probațiune și dezvoltarea unor programe orientate spre reintegrarea socială a minorilor. Deși sistemul moldovenesc se află încă într-un proces de consolidare instituțională, direcția reformelor reflectă tendințele europene de orientare a justiției juvenile către măsuri educative și mecanisme alternative de sancționare.

²⁴ Decizia Curții Constituționale a României nr. 369/2017, Monitorul Oficial al României.

²⁵ Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 19/2016 privind interpretarea unor dispoziții constituționale referitoare la protecția copilului.

Un alt element esențial al sistemului de justiție juvenilă îl constituie instituțiile educative destinate minorilor infractori. Acestea au rolul de a oferi un cadru educațional și social care să contribuie la reeducarea minorilor și la dezvoltarea unor comportamente conforme cu normele sociale. În cadrul acestor instituții sunt implementate programe educaționale, activități de formare profesională și programe de consiliere psihologică, care urmăresc dezvoltarea responsabilității sociale și a capacității minorilor de a se reintegra în societate.

De asemenea, în ultimii ani s-a acordat o atenție sporită dezvoltării mecanismelor de justiție restaurativă, care urmăresc implicarea activă a minorului în procesul de reparare a prejudiciului cauzat prin infracțiune. Prin intermediul acestor mecanisme, minorii sunt încurajați să își asume responsabilitatea pentru faptele săvârșite și să participe la procesul de restabilire a relațiilor sociale afectate de infracțiune. Studiile arată că utilizarea mecanismelor restaurative contribuie la reducerea recidivei și dezvoltarea empatiei și responsabilității sociale în rândul minorilor.

În concluzie, analiza comparativă a sistemelor juridice din România și Republica Moldova evidențiază faptul că protecția minorilor reprezintă o prioritate a constituționalismului contemporan. Principiul interesului superior al copilului constituie fundamentul juridic al politicilor publice privind protecția minorilor și influențează în mod direct reglementările din domeniul dreptului penal. Recunoașterea acestui principiu în constituțiile celor două state reflectă angajamentul autorităților publice de a asigura protecția drepturilor copilului și de a adopta măsuri juridice adecvate pentru prevenirea și combaterea delincvenței juvenile.

Totodată, analiza comparativă evidențiază existența unor convergențe semnificative între cele două sisteme juridice, determinate în mare măsură de influența standardelor europene privind protecția drepturilor copilului. Atât România, cât și Republica Moldova au adoptat reforme legislative și instituționale menite să consolideze sistemele de justiție juvenilă și să promoveze utilizarea măsurilor educative și a mecanismelor de reintegrare socială.

Cu toate acestea, cercetarea evidențiază existența unor diferențe în modul de organizare și funcționare a instituțiilor implicate în protecția minorilor, precum și în nivelul de dezvoltare al serviciilor de probațiune și al programelor de reintegrare socială. În acest context, cooperarea regională și schimbul de bune practici între cele două state pot contribui la consolidarea sistemelor de protecție a minorilor și dezvoltarea unor mecanisme mai eficiente de prevenire a delincvenței juvenile.

În perspectivă, consolidarea sistemelor de justiție juvenilă trebuie să se bazeze pe o abordare integrată, care să combine instrumentele juridice cu intervențiile sociale și educaționale. Numai printr-o astfel de abordare poate fi asigurată protecția efectivă a drepturilor copilului și realizarea obiectivelor fundamentale ale justiției penale pentru minori, respectiv prevenirea delincvenței juvenile, responsabilizarea minorilor și reintegrarea lor în comunitate. O astfel de abordare presupune nu doar adaptarea cadrului legislativ la standardele internaționale privind protecția copilului, ci și dezvoltarea unor mecanisme instituționale eficiente care să permită aplicarea în practică a acestor principii.

În acest sens, colaborarea dintre autoritățile judiciare, instituțiile educaționale și serviciile sociale devine esențială pentru gestionarea adecvată a cazurilor în care minorii intră în conflict cu legea penală. Intervențiile realizate de specialiști din domeniul asistenței sociale, psihologiei și educației pot contribui la identificarea cauzelor compor-

tamentului infracțional și elaborarea unor programe individualizate de reintegrare socială. Aceste programe trebuie să urmărească nu doar sancționarea comportamentului deviant, ci și dezvoltarea competențelor sociale și educaționale ale minorilor, astfel încât aceștia să poată deveni membri activi și responsabili ai societății.

De asemenea, consolidarea sistemelor de justiție juvenilă implică dezvoltarea unor mecanisme de prevenire a delincvenței juvenile și promovarea unor politici publice orientate spre sprijinirea copiilor aflați în situații de risc. Intervențiile timpurii în mediul familial și educațional pot contribui în mod semnificativ la reducerea riscului de implicare a minorilor în comportamente infracționale. În acest context, investițiile în educație, servicii sociale și programe de sprijin pentru familiile vulnerabile reprezintă instrumente esențiale de prevenire a delincvenței juvenile.

Totodată, dezvoltarea mecanismelor de justiție restaurativă reprezintă o direcție importantă de modernizare a sistemelor de justiție juvenilă. Aceste mecanisme pun accent pe repararea prejudiciului cauzat prin infracțiune și pe implicarea activă a minorului în procesul de responsabilizare. Prin participarea la programe de mediere sau activități comunitare, minorii pot înțelege consecințele faptelor lor și dezvolta o atitudine responsabilă față de normele sociale.

Prin urmare, consolidarea sistemelor de justiție juvenilă trebuie să fie rezultatul unei cooperări permanente între instituțiile statului și societatea civilă, având ca obiectiv principal protecția drepturilor copilului și promovarea interesului superior al acestuia. Numai printr-o astfel de abordare integrată poate fi asigurată dezvoltarea armonioasă a minorilor și prevenită implicarea acestora în comportamente infracționale, contribuind astfel la consolidarea unei societăți bazate pe respectarea valorilor democratice și a statului de drept.

4. CONCLUZII.

Analiza realizată în cadrul prezentului studiu evidențiază faptul că rolul constituțional al minorului în dreptul penal este strâns legat de evoluția conceptului de protecție a copilului în cadrul constituționalismului contemporan. În sistemele juridice moderne, copilul nu mai este perceput exclusiv ca obiect al protecției statului, ci ca subiect, titular al unor drepturi fundamentale proprii, a căror respectare și garantare reprezintă o obligație esențială a autorităților publice. Această transformare conceptuală reflectă influența dreptului internațional cu referire la drepturile omului și a standardelor europene cu privire la protecția copilului, în special a Convenției Organizației Națiunilor Unite privind drepturile copilului și a Cartei Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene²⁶.

În acest context, principiul interesului superior al copilului a devenit unul dintre pilonii fundamentali ai protecției juridice a minorilor, influențând atât legislația constituțională, cât și reglementările din domeniul dreptului penal din ambele state analizate. Aplicarea acestui principiu presupune adoptarea unor măsuri juridice și instituționale care să asigure dezvoltarea armonioasă a copilului și să prevină consecințele negative ale implicării acestuia în proceduri judiciare sau în sistemul penal.

Compararea cadrului juridic din România și Republica Moldova evidențiază existența unor convergențe importante în ceea ce privește protecția constituțională a minorilor.

²⁶ Muraru Ioan, Tănăsescu Elena Simina. *Drept constituțional și instituții politice*, vol. I, ediția a XV-a, București: Editura C.H. Beck, 2022, 664 p., ISBN 978-606-18-1184-4.

Constituțiile celor două state consacră în mod explicit obligația statului de a asigura protecția copiilor și de a adopta măsuri speciale pentru sprijinirea dezvoltării acestora. Articolul 49 din Constituția României și articolul 50 din Constituția Republicii Moldova reflectă această orientare comună și demonstrează faptul că protecția copilului este considerată o valoare constituțională fundamentală în ambele sisteme juridice²⁷. În același timp, analiza comparativă a legislației penale evidențiază existența unor diferențe în modul de reglementare a răspunderii penale a minorilor. În România, sistemul sancțiunilor aplicabile minorilor este construit pe baza unui model exclusiv educativ, în care măsurile educaționale reprezintă principalele instrumente de reacție penală. Această abordare reflectă tendințele moderne ale dreptului penal european și pune accent pe reintegrarea socială a minorului și prevenirea recidivei. În Republica Moldova, legislația penală menține un sistem mixt, în care măsurile educative coexistă cu pedepsele penale, deși tendința generală este orientată spre limitarea utilizării sancțiunilor privative de libertate în cazul minorilor²⁸.

Rezultatele cercetării evidențiază, de asemenea, importanța rolului instituțiilor implicate în protecția minorilor și gestionarea cazurilor de delincvență juvenilă. Instanțele judecătorești, serviciile de probațiune, instituțiile educative și serviciile sociale trebuie să coopereze pentru a asigura o abordare integrată a fenomenului delincvenței juvenile. Studiile criminologice arată că programele de reintegrare socială și supravegherea realizată de serviciile de probațiune contribuie în mod semnificativ la reducerea recidivei și dezvoltarea responsabilității sociale a minorilor²⁹.

Pe termen lung, eficiența politicilor publice privind protecția minorilor depinde nu doar de existența unui cadru legislativ adecvat, ci și de capacitatea instituțiilor publice de a implementa programe educaționale și sociale adaptate nevoilor copiilor. Experiența sistemelor de justiție juvenilă din statele europene demonstrează că simpla reglementare normativă a drepturilor copilului nu este suficientă pentru a asigura protecția efectivă a minorilor. Pentru ca aceste norme juridice să producă efecte reale, este necesar ca ele să fie susținute de politici publice coerente, instituții funcționale și mecanisme eficiente de implementare. În acest sens, protecția minorilor trebuie privită ca un proces complex, care implică nu doar autoritățile judiciare, ci și instituțiile educaționale, serviciile sociale, organizațiile comunitare și familia.

Un factor esențial în prevenirea delincvenței juvenile îl constituie dezvoltarea unor programe educaționale și sociale care să răspundă nevoilor reale ale copiilor și adolescenților. Sistemele educaționale joacă un rol fundamental în formarea valorilor sociale și dezvoltarea responsabilității civice a tinerilor. Prin urmare, prevenirea comportamentelor infracționale trebuie să înceapă încă din mediul școlar, prin programe de educație juridică, consiliere psihologică și sprijin social pentru copiii aflați în situații vulnerabile. De asemenea, colaborarea dintre instituțiile de învățământ și serviciile sociale poate contribui la identificarea timpurie a situațiilor de risc și la adoptarea unor măsuri preventive eficiente.

²⁷ Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene, adoptată la Nisa la 7 decembrie 2000, revizuită la Strasbourg la 12 decembrie 2007.

²⁸ Iorgovan Antonie. Tratat de drept administrativ, vol. I, ediția a IV-a, București: Editura All Beck, 2005, 640 p., ISBN 973-655-517-3.

²⁹ Constituția României, revizuită prin Legea nr. 429/2003, publicată în Monitorul Oficial nr. 758 din 29 octombrie 2003.

În același timp, familia reprezintă unul dintre cei mai importanți factori ce contribuie la dezvoltarea copilului și prevenirea comportamentelor deviante. Studiile sociologice și criminologice arată că mediul familial influențează în mod semnificativ evoluția minorilor și capacitatea acestora de a se integra în societate. În acest sens, politicile publice privind protecția copilului trebuie să includă programe de sprijin pentru familiile aflate în dificultate, precum și mecanisme de intervenție socială menite să prevină situațiile de neglijare, abandon sau abuz.

De asemenea, dezvoltarea serviciilor de probațiune și a programelor de reintegrare socială reprezintă o componentă esențială a politicilor publice privind protecția minorilor aflați în conflict cu legea penală. Intervențiile realizate de specialiști în domeniul probațiunii, asistenței sociale și psihologiei pot contribui la corectarea comportamentelor deviante și dezvoltarea unor competențe sociale care să faciliteze reintegrarea minorilor în comunitate. Prin intermediul acestor programe, minorii pot beneficia de consiliere, sprijin educațional și activități de formare profesională, care să le ofere alternative reale la comportamentele infracționale.

Prin urmare, protecția minorilor trebuie abordată într-o manieră interdisciplinară, care să combine instrumentele juridice cu intervențiile sociale și educaționale. O astfel de abordare presupune cooperarea permanentă dintre autoritățile judiciare, instituțiile educaționale, serviciile sociale și organizațiile societății civile. Numai printr-o colaborare eficientă între aceste instituții poate fi asigurată o protecție reală a drepturilor copilului și promovată dezvoltarea armonioasă a acestuia. În plus, o abordare interdisciplinară permite adoptarea unor soluții adaptate fiecărui caz în parte, ținând cont de particularitățile individuale ale minorilor și de contextul social în care aceștia se dezvoltă.

Numai printr-o astfel de abordare integrată poate fi asigurată dezvoltarea armonioasă a copiilor și prevenită manifestarea acestora prin comportamente infracționale. În absența unor intervenții timpurii și programe de sprijin adecvate, riscul ca minorii să dezvolte comportamente deviante crește semnificativ. În schimb, investițiile în educație, programe sociale și mecanisme de prevenire pot contribui la reducerea delincvenței juvenile și dezvoltarea unor generații responsabile și integrate social.

În concluzie, rolul constituțional al minorului în dreptul penal reflectă evoluția societăților moderne către un model juridic centrat pe protecția drepturilor copilului și promovarea interesului superior al acestuia. Acest model juridic presupune recunoașterea copilului ca titular al unor drepturi fundamentale și obligă statul să adopte măsuri legislative și instituționale care să asigure protecția efectivă a acestora. În acest sens, dreptul penal nu trebuie să fie perceput exclusiv ca un instrument de sancționare a comportamentelor infracționale, ci și ca un mecanism de protecție și reintegrare socială a minorilor aflați în conflict cu legea.

Consolidarea acestui model reprezintă o condiție esențială pentru dezvoltarea unui sistem eficient de justiție penală, echitabil și orientat spre protecția valorilor fundamentale ale societății democratice. Dezvoltarea unor sisteme de justiție juvenilă orientate spre protecția drepturilor copilului și responsabilizarea graduală a minorilor reprezintă o condiție extrem de importantă pentru reducerea fenomenului infracțional în rândul tinerilor și consolidarea unei societăți bazate pe respectarea valorilor democratice și a statului de drept³⁰.

³⁰ Goldson B. Youth Justice and Criminology, London, Routledge, 2019, p. 184, ISBN 978-1-138-60706-4].

În același timp, dezvoltarea unui astfel de sistem presupune o permanentă adaptare a legislației și a instituțiilor juridice la realitățile sociale și standardele internaționale privind protecția drepturilor copilului. Prin urmare, protecția minorilor trebuie să rămână o prioritate constantă a politicilor publice și a reformelor legislative, deoarece aceasta reprezintă nu doar o obligație juridică a statului, ci și o investiție în viitorul societății.

BIBLIOGRAFIE
BIBLIOGRAPHY

- Muraru Ioan, Tănăsescu Elena Simina. Drept constituțional și instituții politice, vol. I, ediția a XV-a, București: Editura C.H. Beck, 2022, 664 p., ISBN 978-606-18-1184-4.
- Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene, adoptată la Nisa pe 7 decembrie 2000, revizuită la Strasbourg pe 12 decembrie 2007.
- Iorgovan Antonie. Tratat de drept administrativ, vol. I, ediția a IV-a, București: Editura All Beck, 2005, 640 p., ISBN 973-655-517-3.
- Constituția României, revizuită prin Legea nr. 429/2003, publicată în Monitorul Oficial nr. 758 din 29 octombrie 2003.
- Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29 iulie 1994, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 1 din 12 august 1994.
- Mitrache Constantin, Mitrache Cristian. Drept penal român. Partea generală, ediția a V-a, București: Editura Universul Juridic, 2025, 640 p., ISBN 978-606-39-1513-4.
- Botnaru Stela, Șavga Alina, Grosu Vladimir, Grama Mariana. Drept penal. Partea generală, Chișinău: Editura Cartier, 2005.
- Decizia Curții Constituționale a României nr. 369/2017, Monitorul Oficial al României.
- Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 19/2016 privind interpretarea unor dispoziții constituționale referitoare la protecția copilului.
- Durnescu Ioan. Probațiunea. Teorie și practică, Iași: Editura Polirom, 2011, 384 p., ISBN 978-973-46-2167-4.
- Lefterache Lavinia. Drept penal. Partea generală, București: Editura C.H. Beck, 2024, 520 p., ISBN 978-606-18-1389-3.
- Goldson Barry. Youth Justice and Criminology, London: Routledge, 2019, 312 p., ISBN 978-1-138-60706-4.